

Fred eller forstyrrelse?

Mellem de halvtreds forslag fra bispesynoden i oktober findes også ét, som anbefaler en overvejelse af, om fredshilsenen bedre kunne ske på et andet tidspunkt under messen¹

Af Erling Tiedemann

Kun knap otte år var jeg, da tyske bombemaskiner en aprilmorgen fløj hen over vores gade i København og kastede løbesejler ned, og som bekendt varede det fem år, før besættelsesmagtens tropper atter forlod Danmark – og endnu længere, før de sidste flygtninge fra Østpreussen og Schlesien var rejst. Som mine skolekammerater dengang oplevede jeg besættelsen og blev som dem præget af den – men som katolik fik jeg en særlig oplevelse, som jeg aldrig har kunnet glemme.

Når vi efter søndagens messe forlod Sankt Ansgars Kirke, skete det, at Bredgade var fyldt af lange kolonner af tyske soldater, der var katolikker som vi, og som i takt og orden marcherede ind i kirken sammen med deres festpræster for at komme til messe klokken 11, som vi havde været det klokken 10. Det blev ikke opfattet som noget særligt; snarere som noget normalt i et land, hvor besættelsen – særligt i dens første år – alligevel vidtgående havde karakter af en såkaldt fredsbesættelse.

Men ved en bestemt lejlighed – en påske? en pinse? en juledag? jeg husker det ikke – deltog en af de tyske feltpræster i den almindelige messe i domkirken.

Den koncelebration,² som vi oplever i dag, fandtes ikke, da jeg var dreng. Men ved de store kirkefester var der enten pontifikalmesse med biskoppen eller såkaldt levitmesse – således kaldet, fordi der ud over præsten medvirkede to levitter, nemlig en diakon og en subdiakon. Da der ikke dengang var

---

¹ Bispesynodens forslag nr. 23: Fredshilsenen i den hellige messe er et udtryksfuldt tegn af stor værdi og stor dybde. I nogle tilfælde antager den imidlertid en dimension, som kan være problematisk, især hvis den overdrives eller tilmed giver anledning til uro lige før modtagelsen af kommunionen. – Måske burde man overveje, om fredshilsenen kunne finde sted på et andet tidspunkt under messen, ved at man indretter sig efter tidligere tiders ærværdige skikke.

² Begrebet koncelebration dækker, at flere præster sammen forestår fejringen af messen

noget præstekollegium i Danmark, var der normalt ingen diakon eller subdiakon til rådighed, og deres funktion under levitmessen blev så overtaget af allerede viede præster.

Den tyske feltpræst optrådte altså som diakon, mens sognepræsten, Kjeld Geertz-Hansen, varetog præstens funktion. Hvem der var subdiakon, husker jeg heller ikke – men det står prentet i min erindring, at da vi nåede til den fredshilsen, som dengang kun blev udvekslet mellem præster og levitter, så omfavnede den nationalt meget bevidste, danskfødte pastor Geertz-Hansen den tyske festpræst og sagde "Pax tecum!" – "Fred være med dig!"

Måske skal man have levet under besættelsen for at forstå det lydløse sus, der gik gennem menigheden – ikke afstandtagende, tværtimod absolut accepterende, ja, bekræftende: Guds fred er større end menneskers krig, og præster er brødre, ja, alle kristne er brødre og søstre, og dét er en overnational realitet, som skal fastholdes også i forhold til besættelsestropper, som de fleste af os i øvrigt ønskede hen, hvor peberet gror – eller i hvert fald tilbage til Tyskland.

Jeg tror godt, jeg kan sige, at det var ved den lejlighed, jeg opdagede fredshilsenen – og vel at mærke opdagede den som noget dybt alvorligt og forpligtende, der rækker langt ud over det blot stemningsfulde.

Derfor tog jeg også med stor glæde imod, da liturgireformen efter Andet Vatikankoncil genindførte fredshilsenen som noget, hele menigheden deltog i, og ikke kun som noget, der angik de gejstlige under en levit- eller pontifikalmesse.

Sådan havde det nemlig ikke altid været – tværtimod, i Oldkirken var fredskys en normal livsytring blandt de kristne, når de kom sammen.

"De ældste kristne ritus, vi kender, er Det nye Testaments beretning om, hvorledes man i apostlenes egne dage 'gjorde dette til min ihukommelse', dvs. gentog den ritus, Jesus Kristus selv brugte skærtorsdag aften, proto-riten," skriver Peter Schindler i sit værk om Kirkens liturgi,³ og fortsætter med at nævne, hvordan NT bevidner, at man hilste hinanden med fredskys.⁴

Dette fredskys blev i senere tider givet fra præsten til diakonen, som gav det videre, og endnu i middelalderen gik fredskysset videre, fra mand til mand og fra kvinde til kvinde, hvorved præstens fredskys nåede hele vejen rundt. Efterhånden faldt denne ritus bort og blev kun brugt ved levit- og pontifikalmesser – og kun mellem biskoppen, præsterne og levitterne.⁵

Helt i overensstemmelse med Andet Vatikankoncils generelle ønske om medinddragelse af alle i liturgien, blev skikken genoptaget – tilsyneladende dog uden at blive gennemført med fuld forståelse af dens mening og rækkevidde, og i dag opleves fredshilsenen mange steder som en gemytlig "vi hilser på hinanden" (og især på dem, vi kender) – det giver sådan en god stemning ...

Det er måske denne udvikling, deltagerne i bispekonferencen har haft i tankerne, når de skrev, at "fredshilsenen i den hellige messe er et udtryksfuldt tegn af stor værdi og stor dybde. I nogle tilfælde antager den imidlertid en dimension, som kan være problematisk, især hvis den overdrives eller tilmed giver anledning til uro lige før modtagelsen af kommunionen".

Analysere man lidt på dette udsagn, kan man indledningsvis konstatere, at biskopperne fastholder fredshilsenens betydning, og at der ikke er tale om at vende tilbage til min barndoms praksis, hvor det kun var præster og levitter, som fredshilste.

³ Peter Schindler; Liturgi, en håndbog. København 1928, s. 137

⁴ 1 Kor 16,20: Hilsen fra alle brødrene. Hils hinanden med helligt kys! 2 Kor 13,12: Hils hinanden med helligt kys! Hilsen fra alle de hellige. 1 Thess 5,26: Hils alle brødrene med helligt kys!

⁵ Peter Schindler, s. 307

Man kan også notere sig, at der ikke tales om et generelt problem, men om noget, der gælder "i nogle tilfælde".

Til gengæld tror jeg, at også andre end jeg vil kunne nikke genkendende til, at fredshilsenen kan antage en problematisk dimension, hvor den nærmest konkurrerer med forvandlingen og kommunionen om at være messens psykologiske højdepunkt, og hvor den virker forstyrrende i forhold til den sindets samling, der bør være lige før modtagelsen af kommunionen.

Til den selvkritik i forhold til vores messeritus, som biskopperne dermed giver udtryk for, kunne man tilføje, at der nogle steder kan opleves en tvivlsom "japanisering" af fredshilsenen. Jeg har ikke selv fundet på udtrykket; det stammer fra en præst, som mente at have konstateret en tendens til at bukke og nikke rundt i kirken på japaneres vis, mens man med håndfladerne mod hinanden peger på dem, man kender og sympatiserer med, mens andre, der måske ikke kendes af så mange, let kan føle sig overset.

"Måske burde man overveje, om fredshilsenen kunne finde sted på et andet tidspunkt under messen, ved at man indretter sig efter tidligere tiders ærværdige skikke," skriver biskopperne som et oplæg til en drøftelse af, hvordan man kan bevare fredshilsenen som et værdifuldt element, men undgå, at den virker forstyrrende. Det er til gengæld ikke specielt klart, hvad der konkret menes med dét – og især ikke med henvisningen til at indrette sig efter tidligere tiders ærværdige skikke.

Lad mig begynde med at konstatere, at det ikke er nogen tilfældighed, at fredshilsenen ligger efter Fadervor og kort før kommunionen. Da pastor Geertz-Hansen omfavnede den tyske feltpræst og ønskede ham Guds fred, var fredshilsenen endda placeret tættere på kommunionen, nemlig først efter Agnus Dei – og sådan havde det øjensynligt været meget, meget længe, fordi fredshilsenen liturgisk havde været knyttet sammen med, at præsten brækkede et eller flere stykker af hostien, som så blev bragt til andre kirker som udtryk for fred og fællesskab også med dem.

Man kan vel også sige, at hvis fredshilsenen opleves som et forstyrrende element, så skyldes det mere, at *måden* at ønske fred på kan have antaget en forstyrrende karakter, end det skyldes tidspunktet for fredshilsenen under messen.

I virkeligheden taler meget nemlig for at fastholde en placering, der afspejler, at kommunionen, dvs. det fællesskab og den fred, vi oplever med Gud, ikke kan løsrides fra det fællesskab og den fred, vi må have med hinanden, ja, at gå til kommunion indebærer jo netop både *communio*, fællesskab, med Gud og fællesskab med hinanden – og med fred på begge linier.

I sin bog om liturgien skriver Peter Schindler – efter at have nævnt, at skikken efter middelalderen var faldet bort og kun bevaret for præst og levitter – at "for de troende er det stedet til i hjertet at tilgive deres fjender og mindes Herrens ord i Matt. 5.24,⁶ før de går til alters".⁷

Lige præcis den tekst kunne til gengæld tale for, at fredshilsenen i stedet blev knyttet til frembærelsen af gaverne, dvs. til offertoriet. Inden for Den neokatekumenale Vej⁸ praktiserer man allerede noget sådant – på det seneste endda med fornyet og bekræftet tilladelse fra Liturgikongregationen i Vatikanet til denne afvigelse fra den almindelige messeliturgi. – Efter sigende har også flere præ-

---

⁶ Matt 5,23-24: Når du derfor bringer din gave til alteret og dér kommer i tanker om, at din broder har noget mod dig, så lad din gave blive ved alteret og gå først hen og forlig dig med din broder; så kan du komme og bringe din gave.

⁷ Peter Schindler, s. 307

⁸ En nyere missionsbevægelse i Den katolske Kirke

ster, der ikke tager det så tungt med at respektere rubrikkerne⁹ for den fælles liturgi, for længst flyttet fredshilsenen til andre steder i messen.

Nok så interessant er biskoppernes ord om at "indrette sig efter tidligere tiders ærværdige skikke", for hvad ligger der i det? Det er ikke umiddelbart indlysende; til gengæld er der så plads til at drøfte flere forskellige muligheder og at give sit besyv med til den overvejelse, som biskopperne foreslår.

Rent umiddelbart vil det være naturligt blot at pege på ønskeligheden af at overholde, hvad der allerede gælder, jævnfør, at de indledende generelle retningslinier i det officielle missale finder det "passende, om den enkelte nøjes med at give en sober fredshilsen til de nærmest omkringstående" – det vil sige kun dem.¹⁰

Et forslag kunne være at gennemføre fredshilsenen på samme måde som i tidligere tider, hvor biskoppens eller præstens fredskys gik fra person til person og dermed så at sige bredte sig ud i hele kirken. Nogle præster gør allerede i dag dét, at de sender ministranter ned gennem kirken for at give fredshilsenen til dem, der står tættest ved midtergangen, hvorefter disse lader den gå videre til de andre på rækken.¹¹ Derved vil det blive understreget, at freden udgår fra alteret, dvs. fra Kristus, til enhver af os.¹²

Naturligvis er det også godt, at vi giver fredshilsenen til dem (alle dem ...!), der står lige omkring os, mens det ikke ville gøre så meget, om "den japanske hilsen", som netop let kan få en selektiv og forstyrrende karakter, gik i glemmebogen.

Når biskopperne taler om, at fredshilsenen er et udtryksfuldt tegn af stor værdi og stor dybde, så kunne det endelig være en god idé, om dette tegn og dét, som det udtrykker, blev taget op både i prædikener og i katekesen, så dets karakter af forpligtende forsoning fastholdes – apropos, at den nationalt meget bevidste, danskfødte pastor Geertz-Hansen alligevel omfavnede den tyske festpræst og sagde *Pax tecum! – Fred være med dig! ...*

Klik her for at udskrive artiklen (printerens skal være tændt)

Klik her for at sende artiklen til en ven eller bekendt (Outlook skal være startet)

Klik her for at komme til forsiden af catholica.dk

---

⁹ Rubrikker er de gældende anvisninger på, hvordan messen skal fejres. Ordet rubrik hidrører fra, at disse anvisninger normalt er trykt med rødt til forskel fra den tekst, der skal siges af præst og menighed.

¹⁰ Missale Romanum, indledende generelle retningslinier, 82

¹¹ "Præsten kan give fredshilsen til de assisterende, men skal selv forblive i alterrummet, så gudstjenesten ikke forstyrres." Sammesteds, 154

¹² Jf. Joh 14,27: Fred efterlader jeg jer, min fred giver jeg jer ...